президентсько–парламентська модель, оскільки саме подвійна підзвітність перед парламентом та президентом, створює додаткову інституційну невизначеність, що є джерелом конфліктів між гілками влади. Така система подвійної відповідальності, на думку М.Шугарта, створює ситуацію, коли "немає жодної інституційно визначеної влади над урядом" [19, p. 30]. Більше того, конфлікт навколо призначення та відставки уряду з високою ймовірністю ставить питання щодо легітимності самого режиму. Оскільки така система надає парламенту право відставки прем'єр–міністра, то уряд в першу чергу залежить від підтримки парламентської більшості.

З огляду на вище наведене, вважаємо помилковим ототожнювати напівпрезидентську форму правління з президентською, що характерно для попередніх досліджень взаємозв'язку між виконавчою та законодавчою гілками влади, особливо у випадку молодих демократій. Необхідність чіткого розмежування цих форм створює передумови для початку нового етапу у дослідженні інституту президентства, оскільки накопичена емпірична база дає змогу формулювати нові теоретичні висновки.

Список використаних джерел

1. Elgie R. From Linz to Tsebelis: Three waves of presidential/parliamentary studies? / R.Elgie // Democratization. – 2005. – Vol.12. – № 1. – P.106–122.
2. Linz J. Presidential or parliamentary democracy: Does it make a difference? / J.Linz / Linz J., Valenzuela A. Failure of presidential democracy. – Baltimore, MD: The Johns Hopkins University Press, 1994. – P.3–87.
3. Shugart M. Presidents and assemblies. Constitutional design and electoral dynamics / M.Shugart, J.Carey. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 332 p.
4. Mainwaring S. Presidentialism, multipartism and democracy: The difficult combination / S.Mainwaring // Comparative Political Studies. – 1993. – Vol.26. – № 2. – P.198–228.
5. Mainwaring S. Presidentialism and democracy in Latin America / S.Mainwaring, M.Shugart. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 508 p.
6. Tsebelis G. Veto players. How political institutions work / G.Tsebelis. – Princeton, NJ: Princeton University Press, 2002. – 344 p.
7. Strøm K. Delegation and accountability in parliamentary democracies / K.Strøm // European Journal of Political Research. – 2000. – Vol.37. – P.261–289.
8. Samuels D. Presidents, parties, prime ministers: How the separation of powers affects party organization and behavior / D.Samuels, M.Shugart. – Cambridge: Cambridge University Press, 2010. – 310 p.
9. Chabal P. Africa works: The political instrumentalization of disorder / P.Chabal, J.–P. Daloz. – Oxford: James Curry, 2004. – 192 p.
10. Van de Walle N. Presidentialism and clientelism in Africa's emerging party systems / N. Van de Walle // Journal of Modern African Studies. – 2003. – Vol.41. – P.297–321.
11. Cheibub J. Government coalitions and legislative success under presidentialism and parliamentarism / J.Cheibub, A.Przeworski // British Journal of Political Science. – 2004. – Vol.34. – P.565–587.
12. Frye T. A Politics of institutional choice: Post–communist presidencies / T.Frye // Comparative Political Studies. – 1997. – № 5. – P.523–552.
13. Holmes S. Superpresidentialism and its problems / S.Holmes // East European Constitutional Review. – 1993. – № 4. – P.123–126.
14. Robinson N. Institutions and political change in Russia / N.Robinson. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2000. – 248 p.
15. Hale H. Regime cycles: Democracy, autocracy and revolution in post–Soviet Eurasia / H.Hale // World Politics. – 2005. – Vol.58. – P.133–165.
16. Neto A. The Presidential calculus: Executive policy making and cabinet formation in the Americas / A.Neto // Comparative Political Studies. – 2006. – № 4. – P.1–26.
17. Frison–Roche F. Semi–presidentialism in a post–communist context / Elgie R., Moestrup S.Semi–presidentialism outside Europe / F.Frison–Roche. – N.Y.: Routledge. 2007. – P.56–77.
18. Shugart M. Presidents and assemblies. Constitutional design and electoral dynamics / Shugart M., Carey J. – Cambridge: Cambridge University Press, 1992. – 332 p.
19. Shugart M. Of presidents and parliaments / Shugart M. // East European Constitutional Review. – 1993. – Vol.2. – № 1. – P.27–36.

Stoyko O.M., *candidate of political science, reseacher of Koretsky Institute of state and law of National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), starkol@gmail.com*

Evolution of presidential studying

The percularities of each of three stages of presidential studying are considered: from denying the practicability of its implementation in young democracies to recognition of its similarity with parliament form of government. The classical dangerous features of presidentialism were defined by J.Linz, especially the competitive legitimacy, the presidential election as a zero–sum game, duality the nature of president post etc. The second stage is characterized be widening the researcher focus, including analysis of party and election systems, the competence of executive power. The coalition presedentialism, bonding president and parliamentary form, becomes a subject of research on the third stage. The appearance of a new stage of presidentialism studying causes the necessity take account of hybrid forms, is predicted.

Keywords: *president, parliament, form of government, democracy, institution.*

Стойко Е.М., *кандидат политических наук, научный сотрудник, Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины (Украина, Киев), starkol@gmail.com*

Эволюция исследований президентской формы правления

Исследовано особенности каждого из трех основных этапов исследования президентской формы правления: от отрицания целесообразности ее внедрения в молодых демократиях до признания ее схожести с парламентской. Классические опасные черты президенциализма определил Х.Линц, в частности, конкурирующая легитимность, президентские выборы как игра с нулевой суммой, дуальность природы поста президента и т.д. Второй этап характеризовался расширением фокуса исследования, включавшего анализ партийной и избирательной систем, объем полномочий органов исполнительной власти. Коалиционный президенциализм, сближающий президентскую и парламентскую формы, стал предметом исследования на третьем этапе. Спрогнозировано появление нового этапа изучения президенциализма в связи с необходимостью учитывать гибридные формы.

Ключевые слова: *президент, парламент, форма правления, демократия, институты.*

* * *

УДК 321.02:316.444:316.75

Безрук О. О.
кандидат політичних наук, доцент кафедри політології, соціології та культурології, Харківській національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), brand800@mail.ru

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ ПОЛІТИЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Проаналізовано взаємозв'язок між політичною участю та процесами політичної мобільності. Визначено, що основною метою статті є аналіз взаємозв'язку між політичною участю та політичною мобільністю. Розглянуто основні підходи до аналізу політичної участі та деякі характеристики політичної мобільності, як політичного процесу, зокрема, аспект ступеню інтенсивності політичної участі. Висвітлено певні особливості взаємовпливу політичної участі та мобільності в розвинутих країнах та державах, що знаходяться в стадії трансформації.

Окреслено межі взаємозв'язку між мобілізацією мас та політичною мобільністю. Встановлено, що політична участь має амбівалентний характер та є значущим чинником, що впливає на процеси політичної мобільності. Стверджується, що поліваріантний характер політичної участі, впливаючи на характер процесів політичної мобільності, суттєво відображується на стані політичної системи, призводячи до її деформації або стабільного функціонування.

Ключові слова: *політична участь, політична мобільність, мобілізація мас, політична система, політичний статус.*

Сучасні умови характеризується прискоренням темпу життя та процесів, що відбуваються в усіх сферах життєдіяльності людини: економічній, політичній, соціальній та ін. Окрім того, зміни, що відбуваються кожного дня, в тому чи іншому пункті простору, ускладнюють

загальну ситуацію. Дійсність вимагає від людини оперативної реакції до навколишніх обставин, що постійно трансформуються. Людина стає більш мобільною.

Кордони між державами виконують суто символічну роль, що у свою чергу посилює комунікаційні процеси між політично неоднорідними країнами. А.Негрі та М.Хардт стверджують, що сучасна політична карта світу являє собою Імперію, а глобалізаційні процеси руйнують культурні та політичні межі країн [1].

Е.Тоффлер вказує на плинні процеси у владних структурах, трансформацію влади [2].

З.Бауман характеризує сучасність, як "плинний модерн". Все свідчить про перманентну мобільність людей, ресурсів, систем та інших компонентів навколишньої дійсності [3]. Мобільність стає узагальненою ознакою сьогодення.

Мають свою специфіку і процеси, що відбуваються в політичній сфері людства. Разом із глобалізацією, уніфікацією відбуваються і протилежні процеси. Різка економічна диференціація, поділ світу на "розвинені" країни, "перехідні" та "третій світ", антагонізм демократичних цінностей та ісламських традицій, революції, трансформації політичних систем – все це можна віднести до процесів політичної мобільності. Політична мобільність є багатовимірним процесом, але є одне, що відрізняє її від інших типів мобільності: це політична влада – головний політичний ресурс, навколо якого йде постійна боротьба (явна та латентна) між окремими індивідами, політичними групами, системами та ін. Політична мобільність є інституціолізованим процесом, оскільки вона каналізується політичними інституціями. Окрім того, політична мобільність характеризує зміни політичних статусів індивідів та груп.

Пристосування до суспільно–політичної реальності (прийняття "правил гри", виконання норм та приписів політичної системи) є підґрунтям для зміни політичного статусу, а саме – політичної мобільності. Але наявність умов для зміни статусу не означає, що мобільність має відбутися. Без практичних дій з боку індивіда можливості залишаються нереалізованими. Цей аспект мобільності вдало відображає категорія "політична участь".

Політична участь громадян виступає характеристикою політичної режиму та суспільства в цілому. Форми та інтенсивність політичної участі слугують показниками рівня стабільності політичної системи, яка в свою чергу впливає на процеси політичної мобільності. Таким чином, проявляється взаємовплив між політичною участю та процесами мобільності, який потребує аналізу для поглибленого сприйняття динаміки в політичному просторі.

Проблематика політичної участі розглянута в наукових працях Л.Мілбрайта, Г.Алмонда, Р.Хіггінса, Д.Нагеля, Е.Даунса, С.Верби, Р.Даля, Ф.Грінстайна, М.Конвея та інших західних дослідників. На пострадянському просторі ця тема присутня в роботах А.Демидова, С.Андрєєва, Р.Котанджяна, Ю.Левади, Д.Гончарова, І.Гоптарьової, О.Чемшита та інших.

Наукові дослідження політичної мобільності представлені в меншому обсязі. Різні аспекти цього процесу розглянуто в роботах П.Сорокіна, С.Ліпсета, Р.Дарендорфа, В.Парсонса, Д.Уррі, Ю.Качанова, В.Амєліна, М.Пінчука та інших.

Метою статтіє аналіз взаємозв'язку між політичною участю, як формою політичної активності та процесами політичної мобільності.

У сучасній політичній науки політична участь розглядається як дії, що вживаються соціальною спільністю, окремими громадянами і які мають за мету вплинути на державну політику, управління державними справами або на вибір політичних лідерів на будь–якому рівні політичної влади, місцевому чи загальнонаціональному. Політична участь може бути організованою або неорганізованою, епізодичною або постійною, що використовує законні або незаконні засоби влади. Американський дослідник Л.Мілбрайт виділяє чотири основних види законної ("конвенціальної") політичної участі [4]: голосування, участь у діяльності політичних партій та інших політичних організацій і в кампаніях, що проводяться; участь у політичному житті громади, зборах, грошових пожертвуваннях тощо, контакти з офіційними особами на різних рівнях. Виділяються види незаконної неконвенціальної політичної участі: різноманітні форми протесту з порушенням закону, протест проти безпутних дій властей тощо.

Західні дослідники С.Верба, М.Каазе, Дж.Кім, Н.Най, К.Петмен, Г.Перрі розглядають політичну участь, як "один з критеріїв якісних особливостей політичних систем, що існували колись або існують зараз, що характеризує результат взаємодії не лише політичних інститутів, соціально–економічних інтересів та сил, але й національно–культурних традицій, політичної культури" [4, с. 240].

У політичній участі політологом М.Вайнером [5] виділяються три аспекти: політична участь визначається як вербальна (тобто словесна) дія, а не особисті переживання або політичні переваги; участь, добровільні дії громадян; громадяни мають вибір при обранні державних посадових осіб. Але багато соціологів та політологів піддають критиці підхід М.Вайнера до політичної участі за його обмеженість лише добровільними та усвідомленими діями. У реальному житті залучення людей в політичний процес не обов'язково зв'язано із їх високою інформованістю і використанням демократичної процедури альтернативних політичних виборів тощо.

Російський дослідник Д.Ольшанський інтерпретує політичну участь як "вихід", реальний поведінковий наслідок, відображення та вираження процесів соціалізації" [6, с. 17].

Істотне доповнення у розуміння категорії політичної участі додає український дослідник О.Чемшит. На його думку, політична участь це "будь–яка дія або бездіяльність, спрямована на зміну або збереження існуючого способу розподілу ресурсів у масштабах усього суспільства" [7, с. 38].

Вчений робить слушне зауваження, що політична участь як володарювання або прагнення до влади є лише окремим випадком політичної участі взагалі. Політичну участь "взагалі" дослідник визначає як свідомі дії або відмову від них, які роблять політичні актори (громадяни, групи інтересів, політичні партії

тощо) "з метою якнайповнішої реалізації відповідних базових потреб" [7, с. 44].

Політичну участь характеризують дії індивідів і груп, що вживаються для надання будь–якого впливу на політичний процес, на формулювання або прийняття певних політичних рішень.

За ступенем інтенсивності політичну участь можна ідентифікувати, як систематичну або епізодичну; за критерієм мотивації політичних акторів – автономну (свідомо вибрані форми індивідуальної поведінки) чи мобілізовану (засновану на зовнішніх імпульсах, позаособистісних стимулах); по відношенню до існуючого суспільного порядку – конвенціональні (легальні) і неконвенціональні (нелегальна, протизаконна).

Політична участь є лише одним із проявів політичної активності особистості і не займає, як правило, домінуючого положення серед інших форм поведінки. Її основними формами є участь у політичних зборах, акціях, ходах, поодинокі контакти з політичними діячами, участь у виборах, членство у громадських організаціях, участь у політичних дискусіях чи інших формах вираження особистої думки, в акціях громадянської непокори тощо). У.Мілбрайт вказує, "що політична участь не може бути сферою професійної зайнятості людини" [4, с. 15].

До політичного процесу далеко не однаково залучені індивіди та соціальні спільноти, верстви населення, які знаходяться всередині певної політичної системи. Одні індивіди та соціальні спільноти байдужі до політики, інші − рідко беруть участь у політиці, інші заохочені та захоплені політичною боротьбою тощо. Одні активно прагнуть до влади, а інші – відіграючи значну роль у політичних подіях, все ж індиферентно ставляться до неї.

За мірою активності в політичному процесі дослідники Ю.Ірхін та В.Зотов виділяють низку груп:

а) аполітичні;

б) ті, хто голосує на виборах;

в) ті, що беруть участь у діяльності політичних партій та інших політичних об'єднаннях;

г) ті, що беруть участь у пошуках політичних кар'єр та політичні лідери [8, с. 393].

Слід зазначити, що у межах концептуального осмислення всіх перерахованих вище форм політичної участі громадян дослідниками пропонується виділяти певні рівні й критерії їхнього формування / розвитку − від пасивної участі індивіда в тій або іншій політичній акції до відкритого, активного прагнення побудувати власну політичну кар'єру (конвенціональний варіант) або перерозподілити революційним шляхом владні повноваження (неконвенціональний варіант політичної участі).

Необхідно підкреслити, що конвенціональні та неконвенціональні форми політичної участі виступають стабілізаторами "нестабільного" неоліберального світового порядку на сучасному етапі. З одного боку, у розвинених країнах вибори або їхня імітація, чи партійна діяльність створюють враження динамічності політичного процесу, легітимізують правлячі кола, навіть, якщо вони знаходяться при владі майже постійно. Спостерігається ефект політичної мобільності. В той же час мітинги, пікети, маніфестації знижують рівень напруження в масах, які відчувають тиск з боку держави. Таким чином, політична бюрократія країн розвиненої демократії зберігає відносну стабільність.

З іншої сторони, підтримка ведучими країнами Заходу нелегітимних форм боротьби на територіях геополітичних опонентів, як свідчить політична практика останніх часів (т.зв. "арабська весна"), також є вельми успішною для перших. Мобілізація місцевих політичних маргіналів призвела до падіння низки режимів, які не "вписувалися" в систему "нового світового порядку". Такий розвиток подій значно посилив процеси політичної мобільності, завдяки яким до влади прийшли групи, котрі будуть забезпечувати функціонування осередків нестабільності.

Взаємозв'язок політичної участі та процесів політичної мобільності в умовах перехідних режимів можна простежити на матеріалі наукової роботи С.Хантінгтона "Політичний порядок в суспільствах, що змінюються". Так він вказує на необхідність обмеження політичної участі мас у політичному процесі, оскільки це може призвести до деформації демократичних інституцій: "…в цілому, урбанізація, зростаюча грамотність, освіта і вплив ЗМІ, які є детермінантами соціальної мобілізації, дають поштовх зростанню прагнень і масових очікувань, які не будучи своєчасно задоволеними, оформляють індивідуальні та групові претензії політично. У відсутності сильних і достатньо адаптивних політичних інститутів такий злет участі означає нестабільність і насильство" [9,с.124].

У цьому твердженні висвітлено два аспекти політичної мобільності. Перший стосується соціальної мобілізації, як просторового, якісного та гуманітарного виміру політичної мобільності.

Інший стосується побудови демократичних інституцій. Саме цей процес формування відображає динаміку політичного процесу в цілому, що також має відношення до політичної мобільності.

Роблячи висновок з тези С.Хантінгтона, слід зазначити, що у даному випадку обмеження політичної участі гальмує процеси політичної мобільності на індивідуально–груповому рівні, тобто кількість претендентів на політичні статуси зменшується в силу об'єктивних чинників: канали мобільності частково блокуються. Якщо ж брати до уваги інституціональний рівень, то тут, навпаки, процес політичної мобільності посилюється за рахунок формування демократичних інституцій та структур.

Особливості взаємовпливу політичної участі та мобільності виокремлюють ще один контекст даної проблематики, а саме питання мобілізації мас та мобільності, яке частково висвітлено в роботах А.Обершалла. За визначенням дослідника "мобілізація" – загальне поняття, що поєднує "процеси, за допомогою яких незадоволена група збирає ресурси й використовує їх для досягнення групових цілей" [10, с. 28].

Політична мобільність виступає результатом процесів мобілізації конфліктуючих груп, які претендують на певні дефіцитні ресурси (до яких, зокрема, можна віднести й політичну владу). У свою чергу мобілізацію можна розглядати, як прояв політичної участі або активності. Внаслідок конфліктного зіткнення одна група займає більш вигідні політичні

статуси, інша – втрачає їх або не досягає. Це є проявом на індивідуально–груповому рівні політичної мобільності. В той же час пересування ресурсу влади, формування груп протистояння також символізують процеси політичної мобільності.

Політична участь громадян є суттєвим чинником впливу на політичний процес в окремій державі й у світі в цілому. Амбівалентність цього чинника полягає в тому, що він може забезпечувати як стабільне функціонування, так і деформацію політичної системи через вплив на процеси політичної мобільності. Тому, необхідність керування та прогнозування політичних процесів потребує подальшого дослідження взаємозв'язку між політичною участю та мобільністю.

Список використаних джерел

1. Хардт М. Империя; [пер. с англ. Г.В. Каменской] / М.Хардт, А.Негри. – М.: Праксис, 2004. – 440 с.
2. Тоффлер Э. Метаморфозы власти: Знание, богатство и сила на пороге XXI века; [пер. с англ.] / ЭлвинТоффлер. – М.: АСТ МОСКВА, 2009. – 669 с.
3. Бауман З. Текучая современность / [пер. с англ. С.Комаров, Ю.Асочаков] / Зигмунд Бауман. – СПБ.: Изд–во "ПИТЕР", 2008. – 240 с.
4. Милбрайт У. Типология политического участия, политический протест, абсентеизм [Электронный ресурс] / У.Милбрайт // Учебно–методический проект "Хрестоматия по культурологии". – Режим доступа: http://kulturoznanie.ru/politologyabsenteizm
5. Вайнер М. Политическое участие, стратегия и тактика в политике [Электронный ресурс] / М.Вайнер. – Режим доступа: http://partnerstroi66.ru/politicheskaja_uchastie_strategija_i_taktika.html
6. Ольшанский Д.В. Политическая психология / Дмитрий Ольшанский. – СПБ.: Изд–во "ПИТЕР", 2002. – 576 с.
7. Чемшит А.А. Государственная власть и политическое участие / А.А. Чемшит. – К.: Украинский Центр духовной культуры, 2004. – 528 с.
8. Ирхин Ю.В. Политология: учебник / Ю.В. Ирхин, В.Д. Зотов. – М.: "Юристъ", 2002. – 511 с.
9. Хантингтон С. Политический порядок в меняющихся обществах; [пер. с англ.] / СэмюэльХантингтон. – М.: "Прогресс–Традиция", 2004. – 240 с.
10. Oberschall A. Conflict and Social Movements / A.Oberschall. – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice–Hall, 1973. – 371 p.

References

1. Khardt M. Imperiya; [per. s angl. G.V. Kamenskoi] / M.Khardt, A.Negri. – M.: Praksis, 2004. – 440 s.
2. Toffler E. Metamorfozy vlasti: Znanie, bogatstvo i sila na poroge XXI veka; [per. s angl.] / Elvin Toffler. – M.: AST MOSKVA, 2009. – 669 s.
3. Bauman Z. Tekuchaya sovremennost' / [per. s angl. S.Komarov, Yu.Asochakov] / Zigmund Bauman. – SPB.: Izd–vo "PITER", 2008. – 240 s.
4. Milbrait U. Tipologiya politicheskogo uchastiya, politicheskii protest, absenteizm [Jelektronnyj resurs] / U.Milbrait // Uchebno–metodicheskii proekt "Khrestomatiya po kul'turologii". – Rezhim dostupa: http://kulturoznanie.ru/politologyabsenteizm
5. Vainer M. Politicheskoe uchastie, strategiya i taktika v politike [Jelektronnyj resurs] / M.Vainer. – Rezhim dostupa: http://partnerstroi66.ru/politicheskaja_uchastie_strategija_i_taktika.html
6. Ol'shanskii D.V. Politicheskaya psikhologiya / Dmitrii Ol'shanskii. – SPB.: Izd–vo "PITER", 2002. – 576 s.
7. Chemshit A.A. Gosudarstvennaya vlast' i politicheskoe uchastie / A.A. Chemshit. – K.: Ukrainskii Tsentr dukhovnoi kul'tury, 2004. – 528 s.
8. Irkhin Yu.V. Politologiya: uchebnik / Yu.V. Irkhin, V.D. Zotov. – M.: "Yurist", 2002. – 511 s.
9. Khantington S. Politicheskii poryadok v menyayushchikhsya obshchestvakh; [per. s angl.] / Semyuel' Khantington. – M.: "Progress–Traditsiya", 2004. – 240 s.
10. Oberschall A. Conflict and Social Movements / A.Oberschall. – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice–Hall, 1973. – 371 p.

Bezruk A.A., *candidateofPoliticalScience, assistantprofessorofpolitical-science, sociologyandculture, Kharkiv National Pedagogical University-namedG.S.Scovoroda (Ukraine, Kharkiv), brand800@mail.ru*

Political participation in the context of the process of political mobility

Analyzed the relationship between political participation and political processes of mobility. It was determined that the main aim of the paper is to analyze the relationship between political participation and political mobility. The main approaches to the analysis of political participation and political characteristics of some mobility, as the political process. Deals with certain features of mutual political participation and mobility in the developed countries and countries that are in the process of transformation.

Outlines the boundaries of the relationship between mass mobilization and political mobility.Established that political participation is ambivalent character and is a significant factor that affects the processes of political mobility. It is alleged that the multivariate nature of political participation in influencing the nature of the political processes of mobility significantly affects the state of the political system, leading to deformities and stable operation.

Keywords: *political participation, political mobility, mass mobilization, political system, political status.*

Безрук А. А., *кандидат политических наук, доцент кафедры политологии, социологии и культурологии, Харьковской национальный педагогический университет им. Г. С. Сковороды (Украина, Харьков), brand800@mail.ru*

Политическое участие в контексте процессов политической мобильности

Проанализирована взаимосвязь между политическим участием и процессами политической мобильности. Определено, что основной целью статьи является анализ взаимосвязи между политическим участием и политической мобильностью. Рассмотрены основные подходы к анализу политического участия и некоторые характеристики политической мобильности, как политического процесса. Освещены некоторые особенности взаимовлияния политического участия и мобильности в развитых странах и государствах, находящихся в стадии трансформации.

Определены пределы взаимосвязи между мобилизацией масс и политической мобильностью. Установлено, что политическое участие имеет амбивалентный характер и является значимым фактором, влияющим на процессы политической мобильности. Утверждается, что поливариантный характер политического участия, воздействуя на характер процессов политической мобильности, существенно влияет на состояние политической системы, приводя к ее деформации или стабильного функционирования.

Ключевые слова: *политическое участие, политическая мобильность, мобилизация масс, политическая система, политический стат*

* * *

УДК 316.485.22:327.8

Вальковець Г. І.
аспірантка кафедри політичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), hannavalkovets@gmail.com

Види політичного протесту

Розглядаються різні види політичного протесту, які класифікуються залежно від механізмів та інструментів використаних у протестах, причин їх виникнення, організованості, характеру перебігу акцій опору, їх масовості та інших чинників. Автор робить спробу на основі аналізу конкретних політичних протестів визначити рівень конструктивності тих чи інших його форм та з'ясувати їх основні характеристики.

Ключові слова: *види політичного протесту, акції протесту, конвенційний та неконвенційний протести.*

Українська перманентна соціально–економічна криза вимагає політичних перетворень у відповідь на виклики часу, метою яких повинна бути стабілізація політичного розвитку суспільства. У зв'язку з чим важливим є діалог між громадянами і владою, підтримка суспільством політичного режиму. Високий рівень політичної культури, здатність населення до протесту, наявність легітимних механізмів його здійснення є ознакою зрілості громадянського суспільства, що збільшує імовірність побудови демократичних інститутів та механізмів здійснення влади.

Політичний протест є дієвим способом комунікації між владою та громадянином. Його здатність впливати